

Verslag on-line bijeenkomst lokaal voedsel 19 juli 2021

Voedsel coöperaties: Herenboeren en Locotuinen

Aanwezig:

Sylvia Kuipers	bestuurslid Herenboeren Land van Weert
Mari-An Gerits	gemeentesecretaris Eijsden-Margraten en lid Herenboeren land van Weert
Paula Corsten	bestuurslid Locotuinen
Anneke Verhoeven	geïnteresseerde burger
Cor Hanssen	geïnteresseerde burger en raadslid
Franklin Boon	lid van de werkgroep Korte Keten Zeker Weten, raadslid
Jos J. Brands	voorzitter van de LLTB Zuid-Limburg, melkvee bedrijf
Hanneke Göbbels	geïnteresseerde burger
Gert Eijkel	lid van de werkgroep Korte Keten Zeker Weten
Judith Koorn	lid van de werkgroep Korte Keten Zeker Weten
Ron Meijer	lid van de werkgroep Korte Keten Zeker Weten
Janneke Wesselius	geïnteresseerde burger
Wiel Blezer	geïnteresseerde burger en raadslid
Hanneke Koene	geïnteresseerde burger en raadslid
Sabrina Roijen	geïnteresseerde burger, Klement - erfgoed
Ton van Gemert	lid van de werkgroep Korte Keten Zeker Weten
Jonnie Duijsens (gast)	lid van de werkgroep Korte Keten Zeker Weten
Anke Custers	Provincie Limburg
Irene Berger	geïnteresseerde burger
Luc van den Boorn	gemeente Eijsden-Margraten
Rebecca Steinbusch-Lacroix	bestuurslid LLTB regio Zuid-Limburg, fruit en melkvee bedrijf
Baudouin Clairbois	geïnteresseerde burger
Bas de Vreede	provincie Limburg
Anouk Broex	gemeente Eijsden-Margraten
Rob Debey	lid van de werkgroep Korte Keten Zeker Weten
Sanne Minten	gemeente Eijsden-Margraten

Welkom

Welkom, mede namens de werkgroep Korte Keten Zeker (W)eten, die zich inzet voor bewustwording rondom lokaal voedsel in de gemeente Eijsden-Margraten. Zie <https://verenigt-u.nl/oplossing/burgerinitiatief-korte-keten/>

Fijn dat jullie er allemaal zijn en dat zoveel interesse is in voedsel coöperaties. Kort voorstelrondje, zie de aanwezigenlijst.

Pitch Herenboeren Land van Weert

We starten met een korte video over het concept Herenboeren land van Weert. Gezamenlijk kijken we de animatie video. De anderen zijn op eigen gelegenheid te bekijken:

<https://vimeo.com/370962108> (zeer korte animatie over Herenboeren concept)

<https://vimeo.com/314484703> (Uitgebreidere uitleg over Herenboeren concept)

https://youtu.be/N9t4aaOr_o (kijkje bij Herenboeren Land van Weert)

Sylvia vertelt: herenboeren Nederland is opgestart door Geert van der Veer. De eerste herenboerderij is opgericht in Boxtel. In Weert zijn ze begonnen in 2017, er waren ongeveer 150 geïnteresseerden. Ze hebben een hele tijd gezocht naar een geschikte locatie. Liefst binnen een straal van 5 km van de groep geïnteresseerden. Uiteindelijk hebben ze in januari 2020 hun ideale locatie gevonden: **een boerderij met woonhuis, bijgebouwen en 12 ha grond**. 120 gezinnen hebben bij de start certificaten gekocht twv 2000 euro. In mei 2020 hadden ze al de eerste oogst, dat was onverwacht snel.

Marian vult aan: de eerste oogst waren slablaadjes met veel gaatjes en zand, maar we waren zeer trots en blij met onze eerste oogst. Nu hebben we zoveel oogst dat het moeite kost om het allemaal verwerkt te krijgen. Zie ook op twitter, wat ik soms mee naar huis neem op de fiets. **Het vraagt echt om extra tijd en creativiteit in de keuken om alle diversiteit aan seizoen groenten te verwerken**. En sommigen leden grapt dat ze nu niet zo vaak meer uit eten konden, door het grote aanbod aan groenten. Het is dus wel even wennen aan de wekelijkse portie groenten direct van het land. Maar iedereen is heel blij met de kwaliteit, de versheid en de manier waarop het geproduceerd is, zonder bestrijdingsmiddelen en kunstmest.

Sylvia vult aan: het is op meerdere vlakken **een lerende coöperatie**. Niet alleen voor de consumenten, ook de bedrijfsmatige kant. Hoe organiseer je het teeltplan (niet teveel rode kool), hoe besteed je het gezamenlijk ingelegde geld? Het bedrijf heeft een omzet van 200.000 euro. Het vermogen is 400.000 euro. Er is veel hulp nodig van vrijwilligers. Er zijn oogstploegen en groepen die helpen met de uitlevering van de producten. En soms moeten er snel een plaag bestreden worden.

Marian vult aan: ik herinner me dat we een plaag van Colorado kevers in de aardappelen hadden en dat er snel hulp gevraagd werd. Dat is wel leuk om dan kevers te gaan vangen in het veld. Het **vrijwilligerswerk is geen verplichting**, ieder kiest wat past.

Sylvia gaat verder: En **ook het terrein wordt steeds mooier**. Er is al zoveel werk verzet in 1,5 jaar tijd, dan wordt de gezamenlijke inzet echt zichtbaar.

Pitch Locotuinen, gelegen aan de rand van Maastricht

Paula vertelt: het initiatief is 10 jaar geleden ontstaan, na 3 jaar waren we met 80 personen en zijn we op zoek gegaan naar land. Uiteindelijk is er via WML, vlakbij de oude molen aan de oostkant van Maastricht een perceel van 4,5 ha gevonden. Toen is er vacature opgesteld voor een boer. Er kwamen 3 reacties, uiteindelijk is voor Freek Mennen gekozen.

Paula ligt toe: Hij werkt als zelfstandige en is niet in dienst. Dat is dus wel een verschil met het Herenboeren concept. Er is wel een samenwerkingsovereenkomst tussen de boer en de coöperatie. Ze bespreken samen de winstdeling en wat over is wordt geïnvesteerd. Verder zijn er algemene leden vergaderingen en er is een transparante sfeer en platte organisatie. En **doordat er zoveel mensen zijn aangesloten zit er ook in je netwerk veel kennis en contacten om te helpen met vragen** op uiteenlopende gebieden.

In de opstartfase werkte de boer ook nog ergens anders, zodat zijn inkomen nog niet geheel vanuit de Locotuinen hoefde te komen. En ook als er teveel producten waren werden die verkocht aan o.a. de coöperatieve supermarkt Gedeelde Weelde. Dat vulde de inkomsten in het begin mooi aan.

Ondertussen zijn er **250 leden, en ongeveer 500 monden lid en wordt er langzaam naar uitbreiding gekeken**. De boer werkt fulltime op de Locotuinen. En alle producten gaan nu naar de consumentenleden, wat ook de doelstelling is.

Paula vertelt verder: Nog een verschil met Herenboeren is dat het een zelfoogst tuin is. **Iedereen kan zelf komen oogsten wanneer die wil en hoeveel die wil**. Er staan vlaggen bij de rijen. Rood is oogsten voor gebruik. Geel is oogsten om in te maken. Vaak hoor je terug dat iedereen het zo waardevol vindt om zelf te oogsten. Al ben je echt een uur bezig, soms wel twee. Maar hierdoor krijg je de ontwikkeling van de planten echt goed mee, je raakt echt meer verbonden met de groei en de natuur.

Ook de Locotuinen hebben **meerdere vrijwilligersgroepen: financiën, promotie, organiseren van een open dag, kookgroep, ... voor ieder wat wils**. Er is dus geen groep vrijwilligers voor het oogsten nodig, dat doet iedereen zelf.

Het inleggeld bij de Locotuinen was in het begin ook hoger (250 euro) ondertussen is dat verlaagd naar 100 euro. En dat kan gespreid betaald worden. **Het is nu dus heel laagdrempelig om lid te worden**. Er komen ook mensen van wat verder weg omdat ze het zo'n mooi initiatief vinden. De wens is nu om aan de westkant van Maastricht nog een **tweede tuin** te openen, daar is ook veel vraag en het is voor hen is de huidige locatie toch vaak net te ver voor de dagelijkse groenten.

Slot, dank en oproep

Er zijn **vele keuzes** die gemaakt worden bij de opstart van een coöperatief voedsel initiatief. Het is afhankelijk van de lokale wensen van de initiatiefnemers, de beschikbare locatie, en regelgeving. Hoe groter het netwerk van initiatiefnemers, hoe meer diverse kennis en contacten er ingezet kunnen worden om zaken voor elkaar te krijgen.

De voorbeelden van Locotuinen en Herenboeren Land van Weert, tonen aan dat het mogelijk is om met elkaar iets van de grond te krijgen en dat er veel kennis beschikbaar is over hoe je zo iets kunt aanpakken. **Paula, Mari-An en Sylvia bieden aan om hun kennis en ervaring verder te delen**. Het vraagt inzet, doorzettingsvermogen en vertrouwen om alles te laten groeien en bloeien. Sylvia, Mari-An en Paula beamen dat het **dat waard is omdat ze hun idealen verwezenlijkt zien en heerlijke verse groenten kunnen eten**.

Iedereen hartelijk dank voor jullie bijdrage en interesse.

*Degene die als consument interesse hebben om deel te nemen aan een voedsel coöperatie, of degene die graag een **actieve rol in de opstart** zouden willen spelen, graag ontvangt de werkgroep Korte Keten Zeker (W)eten een berichtje van u: korteketenzekerweten@gmail.com of bij vragen lokaalvoedsel@eijsden-margraten.nl*

Bijlage vragen en antwoorden

1. Als Herenboeren niet doorverkopen, als er te veel is, wat doen jullie er dan mee? wanneer er zoveel is, is er dan mogelijkheid om het aan derden te leveren? Zijn daar afspraken over te maken? Is het ook een optie om groente via een "boerderij"- winkel te verkopen?

Herenboeren kunnen zelf kiezen of ze hun producten ook commercieel willen verkopen. Daar is in Weert niet voor gekozen. Sylvia licht toe: in Weert leveren niet aan derden. Commerciële activiteiten willen we niet. Overschot wordt nu nog weggegeven aan potentiële leden of gecomposteerd. Straks gaat het naar de dieren.

2. Suggestie: Als extra verdienmodel om het luxeprobleem van overproductie als een kans te zien wellicht ter inspiratie kijken naar de Bio-keten 'Al Binêt' in Wallonië of De Wroeter in Belgisch Limburg. Gekoppeld aan verdienmodel voor verkoop aan niet-leden van groente en fruit wellicht ook een poot verwerking (in de pot) opzetten. En levering aan scholen en zorgcentra

Beide initiatieven hebben commercieel inkomen niet als doel. Het initiatief ligt bij de leden om te kiezen hoe zij hun overschotten willen benutten.

3. Hoe regel je de arbeidsvoorwaarden voor de boer? hoe is de juridische structuur? Is er een koepel, een cao voor de boer en zo?

Bij Locotuinen is de boer een zelfstandige ondernemer en beherend vennoot, hij is dus aan zet qua exploitatie van de tuin. De vereniging is de stille vennoot. Beide vennoten leggen voorstellen voor aan de ALV. Als zelfstandige ondernemer moet de boer zelf verzekeringen ed. regelen.

Bij Herenboeren is de boer in dienst van Herenboeren Nederland. Zij zorgen voor verzekeringen, opleidingen en vervanging. Boer Daan heeft bewust gekozen voor een dienstverband, zonder investeringen en risico's. Dan moet wel ook hij de inmenging van de leden voor lief nemen. Sylvia vult nog aan: we zijn een coöperatieve vereniging. De leden zijn dus eigenaar, en het bestuur heeft gemandateerde taken.

4. Wordt er ook gedifferentieerd in gezinsgrootte? (Maakt wel uit of je een heel gezin te voeden hebt of alleenstaande bent)

In beide concepten zijn verschillende tarieven door 1, 2 of meerpersoonshuishoudens.

5. Zijn er mogelijkheden om deel te nemen voor mensen met een kleine beurs? Deelbetalingen instageld bijvoorbeeld?

Dat is altijd bespreekbaar.

6. Behoort ook vlees tot de (toekomstige) mogelijkheden?

Bij Herenboeren is de ambitie om kippen en varkens te houden. Ten eerste voor de restverwerking en mest. Ze zijn goed voor het opruimen van overschotten en de kippen houden de bodem onder fruitbomen onkruid en wormpjes vrij. En het is leuk als kinderboerderij functie. Voor de vleesconsumptie is er een lid die biologisch runderen houdt op zijn eigen bedrijf. Daar wordt soms een koe geslacht als er behoefte is. Verder is het nog afwachten op de regelgeving, daar wachten ze momenteel nog op voordat de dieren überhaupt kunnen komen. Sylvia zegt: we hebben de aanvragen ingediend om dieren te mogen houden. Dat wordt spannend ivm stikstofrechten

Bij Locotuinen worden geen dieren gehouden en wordt geen vlees aangeboden. De benodigde mest wordt gehaald bij biologische bedrijven in de buurt. Er worden wel ieder jaar enquêtes gehouden

onder de leden naar de behoeftes en wensen. Er is nu uitgekomen dat er ook behoefte zou zijn aan fruitabbonementen. Daar wordt nu dan naar mogelijkheden gezocht.

7. Volgorde? Eerst leden werven of eerst locatie zoeken? Het lijkt me ook belangrijk om vooraf aan werving te doen. M.a.w. behoefte peilen en marketing. Is daar al over nagedacht?

Er zijn meerdere wegen om tot een voedsel coöperatie te komen. Meestal is er eerste een startgroep afnemers die op zoek gaan naar een grotere groep geïnteresseerden.

8. zijn er ook voorbeelden waar de heereboerderij oid ook een sociale functie voor mensen met een kleine beurs heeft?

Er is mogelijkheid om een zogenaamd sociaal certificaat te geven (en ook dus te ontvangen): een ander betaalt voor de inleg van een lid. Datif zal wel de maandelijkse bijdrage moeten kunnen betalen.

9. Als je de boer voor een deel laat samenwerken met een paard kunnen ook de niet vleeseters door dezelfde deur en is er wel de gezonde mest!! Bovendien is dat een mooie vereniging met de lokale Limburgse traditie waarin trekpaarden worden ingezet bij het den halen etc

Mooi als er niet alleen in kringlopen wordt gedacht maar ook aan het historisch cultureel erfgoed van Zuid-Limburg.

10. Waar is bij locotuinen de opslag van de apparaten? De boer woont niet op het terrein?

Er is een kleine overkapping voor wat spullen. Nee de boer woont niet op het terrein Er wordt gebruik gemaakt van een loods iets verderop bij een bedrijf voor de opslag van tractor en gereedschap.

11. Gekoppeld aan verdienmodel voor verkoop aan niet-leden van groente en fruit wellicht ook een poot verwerking (in de pot) opzetten En levering aan scholen en zorgcentra. De vraag van Luc: waarom geen inmaak voor de minder rijke seizoenen?

Dat gebeurt deels, het is vooral eigen infinitief van de groep om zuurkool of rode kool in te maken. Of andere producten te verwerken.

12. is er op locotuinen ook fruit?

Ja, beperkt: aardbeien, bessen, rabarber. We zoeken naar een perceel met ecologische fruitbomen. De vraag groeit. En er zijn ook al percelen op het oog.

13. Mensen met een smalle beurs en dus geen geld hebben om te investeren zijn dus goedkoper uit bij locotuinen als ik het goed begrijp?

Het is altijd bespreekbaar als mensen heel graag willen deelnemen. Het gaat vooral om de intrinsieke motivatie dat iemand graag lid wil worden. Ook bij Herenboeren zijn mogelijkheden voor een termijnbetaling van de inleg. Eigenlijk bepaalt elke boerderij zelf hoe men daar mee om wil gaan.

14. wat als er geen winst is? De boer draagt dan het risico?

Ja, het kenmerkende van de CSA-vorm is inderdaad dat zowel winst als verlies samen gedeeld worden. Dat is een extra prikkel voor de ondernemende boer om er mede voor te zorgen dat leden

tevreden zijn en een goede oogst ter beschikking is. Het risico wordt in beide gevallen gedeeld met de coöperatieve leden. Als er tegenvallende oogst is oid, blijft de inleg gelijk. Er wordt dan samen gekeken naar oplossingen.

15. Misschien juist interessant als een boer start (zeg ik als burger), want dan is grond al geregeld. Het is dan vooral een kwestie van mensen zoeken. Is wel de vraag hoe de boer zijn initiatief over kan geven aan een coöperatie, waarmee de coöperatie de lead neemt en wellicht ook andere beslissingen kan maken dan de boer zelf zou kiezen als die het zelf voor het zeggen had. Dat moet je wel kunnen als boer./ Wat als een boer initiatiefnemer wil zijn?

Dat kan, de boer moet echter wel zin hebben in het sociale aspect van dit soort initiatieven. Bij dit soort initiatieven hoort een boer die ervan geniet om deel uit te maken van een gemeenschap, die houdt van het contact met de mensen die daarbij horen en inspraak/medespraak duldt.

16. Hoe wordt het salaris van de boer geregeld bij Locotuinen?

De boer Freek ontvangt een vergoeding uit de winst die aan het einde van het seizoen gemaakt is. Dan wordt er overlegd wat er met de winst gebeurt. Hoeveel ervan weer wordt geïnvesteerd en hoeveel de boer krijgt.

17. In Weert gebruiken ze 20 ha? Wat missen de leden bij locotuinen op de slechts 4,5 ha ?

Op de Locotuinen zijn geen dieren op het terrein, en geen fruitbomen op het terrein. Ook zijn er geen gebouwen/ geen koelcellen.

18. Is er een mogelijkheid om de producten assortiment uit te breiden, met andere lokale initiatieven. Zodat het meer one-stop shopping wordt.

Bij de locotuinen zijn geen gebouwen en is dat niet de bedoeling.

En Herenboeren wil juist alleen eigen producten verdelen.

19. Wat levert het zelf oogsten op ? wat zijn dan de abonnementskosten voor een standaard gezin met 4 personen ? of een 2 persoonshuishouden

Locotuinen:

- 1 pers. oda, circa €6,50 per week p.p.
- 2 pers. oda, circa €4,50 per week p.p.
- 3+ pers. oda, circa €4,00 per week p.p.

Je neemt het abonnement dat past bij de grootte van je huishouden/familie. Je betaalt jaarlijks €230, €325 of €425 voor ongeveer 36 weken oogsten. Je oogst onbeperkt voor je huishouden.

Sylvia reageert: je bepaalt met een paar voorwaarden zelf voor hoeveel monden je afneemt. In principe 2, tenzij je een alleenstaande bent. En meer als je met meer mensen bent.

Bij Herenboeren betaal je € 47,50 euro per maand (is 11 euro per week) per mond.

20. is het instapgeld eenmalig?

Ja. Al kan het zijn dat als de ambitie / behoefte groter wordt. Er soms weer opnieuw een bijdrage gevraagd kan worden. Denk bijv. aan uitbreiding van grond bij Locotuinen.

Beide initiatieven willen onafhankelijk zijn van overheden. Al het geld voor de opstart moet dus van de leden komen of van goede doelen organisaties. Samen met de groep geïnteresseerden moet bekeken worden wat een gemiddelde haalbare inleg is. En in beide gevallen zijn uitzonderingen bespreekbaar.

Bij Herenboeren krijg je de inleg, onder een aantal voorwaarden, terug als je na tenminste 3 jaren weer uit de coöperatie wil stappen.

21. Wat maakt dat locotuinen het wel voor de kleinebeurs bereikbaar kan maken? (Is dat een keuze van de cooperatie en/of de manier waarop de boer wordt ingezet? Zou herenboeren daar ook een keuze in kunnen maken?)

Minder kapitaal intensief. Minder grond, minder gebouwen, minder machines. Geen dieren, geen fruit. Het is een zelfoogst abonnement.

22. Misschien juist interessant als een boer start (zeg ik als burger), want dan is grond al geregeld. Het is dan vooral een kwestie van mensen zoeken. Is wel de vraag hoe de boer zijn initiatief over kan geven aan een cooperatie, waarmee de cooperatie de lead neemt en wellicht ook andere beslissingen kan maken dan de boer zelf zou kiezen als die het zelf voor het zeggen had. Dat moet je wel kunnen als boer. /Wat als een boer initiatiefnemer wil zijn?

Dat is zeker mogelijk, dan moet de boer zich kenbaar maken en kan er een initiatiefgroep omheen ontstaan. De boer zal wel bereid moeten zijn om samen te werken met de burgers. Het gaat dan niet alleen om het produceren, maar ook om de sociale processen die zich dan afspelen op de boerderij.

23. waar komt de boer vandaan, is er een sollicitatieprocedure geweest? Hebben jullie mensen rechtstreeks benaderd?

Voor beide initiatieven is een vacature uitgezet en is er een selectie geweest uit meerdere kandidaten. De boer van de Locotuinen is zelfstandige.

De Herenboer boer is in dienst van Herenboeren Nederland, en wordt gedetacheerd. Daarmee is vervanging bij ziekte ook geregeld en gelden voor alle boeren dezelfde voorwaarden. Herenboeren Nederland verzorgt ook de selectie en opleiding van de boer (in samenwerking met de HAS).

24. Is er een hoge bevolkingsdichtheid nodig voor een nieuw initiatief in de gemeente Eijsden-Margraten?

De herenboeren hebben daar wel standaard indicatoren voor. Er wordt rekening gehouden met een straal van 5/6/7 km met een bepaalde bevolkingsdichtheid. Dat is dan meestal stedelijk gebied. Daartegenover kun je stellen dat mensen in het buitengebied al gewend zijn om een afstand te moeten afleggen voor hun boodschappen/eten.